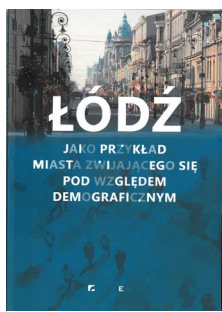

Recenzja książki Witolda Rakowskiego *Łódź jako przykład miasta zwijającego się pod względem demograficznym (1946–2022)*

Review of Witold Rakowski's book *Łódź as an example of a city in demographic decline (1946–2022)*

Język/Language: polski/Polish

Wydawnictwo/Publisher: CeDeWu

Miejsce i rok wydania / Place and year of publication: Warszawa 2025

Liczba stron / Number of pages: 228

Wobec nasilającej się depopulacji analiza zjawisk demograficznych ma duże znaczenie dla kształtowania i prognozowania rozwoju społeczno-gospodarczego kraju. Łódź jest pod tym względem ważnym obiektem badawczym, ponieważ zachodzące w niej zmiany demograficzne są wyjątkowo jaskrawe i wywołują poważne konsekwencje. Te zagadnienia omawia w swojej najnowszej książce Witold Rakowski.

Po zakończeniu drugiej wojny światowej, podczas której Warszawa została zniszczona, Łódź stała się największym miastem w Polsce, liczącym ok. 422 tys. mieszkańców (według spisu ludności z 1946 r. – 497 tys. osób). Jej populacja, zgodnie z zasadą powojennej rekompensaty, wzrastała do lat 80. XX w. i osiągnęła poziom ok. 850 tys. osób. Z kolei w latach 90. Łódź zaczęła – jak to określa autor – „zwijać się pod względem demograficznym”. Spadła na drugie miejsce po stolicy, jeśli chodzi o liczbę mieszkańców, a potem wyprzedził ją również Kraków. Obecnie jest zamieszkiwana przez mniej niż 700 tys. osób i pod względem liczby ludności zbliża się do poziomu odnotowanego w 1950 r.

Monografia składa się z siedmiu rozdziałów, odpowiadających kolejnym okresom w powojennych dziejach miasta. W rozdziale pierwszym, obejmującym lata 1946–1950, autor omawia problemy, które pojawiły się bezpośrednio po zakończeniu drugiej wojny światowej. Bazując na wynikach spisu ludności z 1950 r., dokonuje

oceny podstawowych struktur demograficznych, a także charakteryzuje sytuację mieszkaniową i źródła utrzymania ludności.

Rozdział drugi dotyczy lat 50., czyli okresu powojennej eksplozji demograficznej, charakteryzującej się wysokim natężeniem urodzeń i w konsekwencji wysokim przyrostem naturalnym i rzeczywistym. Wyż prowadził do istotnych zmian w strukturach demograficznych pod względem płci, wieku i stanu cywilnego oraz w zakresie gospodarstw domowych. Autor nie poprzestaje na omówieniu zagadnień demograficznych; analizuje również kwestie społeczne, takie jak wykształcenie, aktywność zawodowa, źródła utrzymania i warunki mieszkaniowe ludności.

Rozdziały od trzeciego do szóstego są poświęcone tej samej tematyce, co pozwala na porównanie zmian zachodzących w tym czasie:

- lata 1961–1975 (rozdział trzeci) to okres spadku przyrostu naturalnego – jako konsekwencji zjawiska nazywanego echem wojennej stagnacji demograficznej – po którym, w początkach lat 70., pojawiają się pierwsze sygnały świadczące o nadejściu drugiej fali wyżowej urodzeń;
- lata 1976–1990 (rozdział czwarty) to najpierw szczytowy okres drugiej fali eksplozji demograficznej, a następnie początek stagnacji. W tym czasie, a konkretnie w połowie lat 80., odnotowano w Łodzi ujemny przyrost naturalny, który wraz z ujemnym saldem migracji zagranicznych rozpoczął proces depopulacji;
- lata 1991–2005 (rozdział piąty), obejmujące okres przemian politycznych i społeczno-gospodarczych w kraju, to czas kontynuacji zapoczątkowanych wcześniej procesów ludnościowych, które doprowadziły do zmian strukturalnych. Autor omawia je głównie na podstawie spisu ludności z 2002 r.;
- okres współczesny, od 2006 r. do dziś (rozdział 6), został scharakteryzowany na podstawie spisu ludności z 2021 r.; to lata nasilającej się depopulacji Łodzi zarówno na skutek ujemnego przyrostu naturalnego, jak i ujemnego salda migracji krajowych oraz zagranicznych.

W rozdziale siódmym autor podsumowuje przeprowadzoną analizę. Syntetycznie ujmuje istotę długofalowych trendów zmian demograficznych i społecznych zachodzących w Łodzi. Co ważne, prezentuje też bogatą bazę danych liczbowych dotyczących okresu powojennego.

W ewentualnym drugim wydaniu opracowania cenne mogłoby być poszerzenie horyzontu czasowego omawianych zagadnień, a więc po pierwsze nawiązanie do okresu międzywojennego, a po drugie naszkicowanie spodziewanych zmian w świetle prognoz demograficznych.

Franciszek Stokowski

były wykładowca Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie
former lecturer at the SGH Warsaw School of Economics